

PAPIN PRIMAT NA EFESKOM SABORU

(Prigodom 1600-godišnjeg jubileja svečane definicije, da je Prebl. Djevica Marija prava istinska Bogorodica.)

SVRHA je katoličke Crkve, da nastavlja i konkretno primie-
njuje spasiteljsko djelo, što ga njezin božanski Osnivač
svojom smrću na križu za sav ljudski rod izvrši. To je *raison*
d' être katoličke Crkve; svoj zadatak vrši na razne načine, kao-
što je i život sam, posmatrajući ga kod pojedinaca, u društvu i
dobi vrlo različan, ali, što je u tome najznačajnije, ona kod
vršenja svoga zadatka naučava uvijek iste spasonosne istine,
upotrebljava i s t a temeljna spasonosna sredstva, te djeluje uvijek
kao organizam, kome je poglavar rimski biskup. Povijest Crkve
nam sve to iznosi i pokazuje. Ova nepromjenljivost u katoličkoj
Crkvi upravo zapanjuje i tako je impozantna i otskače nad svim,
što inače postoji na svijetu, da svakoga ozbiljnog čovjeka upravo
i nehotice sili te se pita: Otkud taj pojav, otkuda ta nečuvena
razlika, jedincata na svijetu?

Mi katolici znamo, otkuda taj pojav.

Crkva je katolička božanska ustanova i sigurno plovi pod
božanskom zaštitom kroz prostrani neizmjerni ocean ljudskog
života na zemlji. Ocean ljudskoga života nije nikada u miru, na-
protiv često projure nad njim strašni i silni vihuri, koje uzrokuju
ljudske strasti i ljudske zablude te se kreću protiv Crkve i uda-
raju o nju, da je unište. To im ne će nikada uspjeti. I zanimljivo je,
kako pripravlja Božji promisao Crkvi u vremenima najvećih o-
pasnosti sidrišta, da može takoreći u njima otpočiniti, sabrati se
i spremiti za daljni rad i otpor na oceanu. Sidrišta mogu biti sad
veliki pape i veliki sveci sad posebni zamašiti događaji. Jedno od
takovih sidrišta sačinjava u životu Crkve i efeski opći sabor u g.
431. Crkva je kod one zgone sebi postavila jak svjetionik, koji
baca svoje zrake na sve strane zemlje i obzora i na sva kasnija
stoljeća i pače, da govorimo modernim jezikom, postavila je sebi
najsajtniju radiostanicu, s kojom je svaki od nas, premda možda
nesvjesno i neznajući, u stalnoj vezi, da preuzimlje misli i poti-
caje, kako ih njezine antene iz tajinstvenih vrhunaravnih daljina
donose.

Promotrimo malo potanje svetionik i radiostanicu efeskog
sabora.*

* *Opaska uredništva:* Nazočna rasprava ima četiri poglavlja: Pozadina
velikog događaja; Razvitak problema; Papin primat i Efeski sabor; Theotokos.
Iz tehničkih razloga priopćuje se sada samo prvo i treće poglavlje; drugo i
četvrto izaći će u narednom broju.

»Život« 1931. (XII.) Br. 6.

Pozadina velikog događaja.

Nakon smrti Teodozija Velikog (395) rimska je država rapidno propadala. Carevi, koji su vladali na zapadu i na istoku, nijesu ni izdaleka odgovarali svojoj vladalačkoj zadaći, te su često bili samo lutke u rukama drugih, pa radi toga i u potpunoj nemogućnosti, da sami vladaju. Valentijanu III. na zapadu bilo je za vrijeme našeg koncila tek 14 godina, a nastupio je vladu u svojoj sedmoj. Drugi su vladali mjesto njega, ali oni su tražili sebe, a ne državnu probit. Tako je sâm ministar i carski namjesnik Bonifacije g. 419. pozvao Vandale u Afriku. Ti su došli i podjarmili Afriku, Siciliju i Sardiniju. Veliki Augustin je umro baš, kad su Vandali podsjedali njegov Hippon. Sva je Španjolska bila u rukama barbara, sav zapad njima otvoren i od njih pustošen. Već 401. bi Alarih u Italiji; 408. mora mu Rim platiti golemu kontribuciju; 410. pala je prijestolnica rimske države u njegove ruke, a barbari su je tri dana po miloj volji plijenili. Kolikog li poniženja za Rim! A cara nije bilo da ga brani. On se povukao u Ravenu, da ga ondje štite ne brojne vojske, nego široke močvare.

Na zapadu nema više carskog auktoriteta te je, pošto je bila je g. 330. prijestolnica rimske države prenesena na Bospor, jedini auktoritet na zapadu biskup u Rimu. Velik je bio taj auktoritet, jer mu ga davala stolica sv. Petra. Taj se auktoritet općenito priznaje, premda do Leona Velikoga (441-460) nema u Rimu biskupâ, koji bi se po svojoj učenosti i po svojoj djelatnosti mogli mjeriti s jednim Hilarijem, Ambrozijem, Augustinom. Kad u januaru 417. papa Inocencije I. osudi pelagijske zablude, izjavi veliki Augustin u Africi ovo: »Već su dva sabora svoje akte u toj stvari poslala Apostolskoj Stolici te je ona i odgovorila. Stvar je sada zaključena; o došla kraju i zabluda«¹ Za velikog Augustina bila je stvar zaključena, netom je biskup u Rimu odlučio!

Još prije je Teodozije Veliki naredio, da mora njegova zemlja slijediti onu vjeru, što ju je Petar u Rimu naučavao, i koja je od njegovih nasljednika dosada očuvana.² »Stvar je rimskog biskupa«, pisa Valentijan III. Teodoziju II., »da sudi o vjeri i svećenicima.«³ Auktoritet rimskoga biskupa postaje sve veći nesamo radi njegove veze s Petrom, nego i radi toga, jer je on u ono teško doba na zapadu jedino utočište svim bijednima, a bijeda je bila radi haranja barbara velika.

U istočnoj polovici rimske države ima biskup u Bizantu druge ciljeve. On nastoji, da se sve više ističe. Bez obzira na Aleksandriju i Antiohiju pala je u trećem kanonu carigradskog sabora g. 381. izjava, da ima carigradski biskup prednost časti odmah iza

¹ Kirch, *Enchiridion fontium Hist. Eccl. Ant.*, ed. 2., n 745.

² Pichler, *Geschichte d. kirchl. Trennung zw. Orient und Occident*, I., 121.

³ *Ib.*

rimskoga biskupa, jer da je Carigrad novi Rim!⁴ Papa toga kanona ne potvrdi, ali ga je potvrdio Teodozije I. Skoro si prisvojiše carigradski patrijarhe pomoću cara Teodozija II. jurisdikciju nad prostranim provincijama,⁵ te njihova stolica poluči prvo mjesto u vlasti i ugledu na čitavom Istoku. Ali nažalost prvu riječ na njoj nijesu imali sami patrijarhe nego carevi. Sv. Ivan Zlatousti je doduše nastojao, da bude u vjeri i moralu prva riječ njegova, ali je radi toga umro u progonstvu, a Teodozije II., mladić od 20 godina, izdao je g. 421. dekret, u kojem među ostalim veli, da »carigradska crkva uživa ovlasticu staroga Rima«,⁶ t. j. da je biskup u Carigradu jednak rimskom. Car doduše po nastojanju pape Bonifacija taj dekret doskoro opozove opravdavajući se, da »mu je biskupskom prevarom bio izmamljen«;⁷ ali ovaj nam slučaj jasno očituje težnje tadašnjeg carigradskog patrijarhe Atika, koji je od cara dekret izmamio, pa prema tome i njegovo raspoloženje prema Rimu, Aleksandriji i Antiohiji; očituje povise uplitanje carevo u crkvene stvari te napokon nesposobnost Teodozija II., jer vladar, koji dopušta da mu se izmamljuju dekreti najvećeg zamašaja, nije vladar nego dijete. A to je Teodozije malo ne i bio. Potpisivao je naredjenja, a da ih prije nije niti čitao. Sestra mu je Pulherija jednom dokazala njegovu lakoumnost upravo vidljivo, jer joj je uspjelo, da je on potpisao povelju, kojom bi svoju vlastitu ženu Arkadiju prodao u ropstvo.⁸ Toga cara zatekao je i sabor u Efezu g. 431., te je nesposobnost careva skrivila velike smetnje za vrijeme njegovo. Velika sreća bijaše, što je vladu u Carigradu vodila careva sestra, vrlo obrazovana, razborita i pobožna Pulherija. Crkva je štuje kao sveticu. Temeljito je znala grčki i latinski. U starosti od 15 godina proglasi je senat caricom te je za brata ona vodila vladalačke poslove, pazila na njegove nespretnosti i ispravljala njegove zalutalosti. Za efeski sabor stekla je ona prevelikih zasluga.

Dok su u zapadnoj polovici rimske države harali po miloj volji barbari, a domaće pučanstvo je morila briga za životnu sigurnost i svakidašnji kruh, vladao je u istočnim pokrajinama priličan politički mir. Ali mira nije bilo na vjersko-kulturnom području. Onamo od Arija naprijed naučio se sam narod, da se miješa i učestvuje u teološkim borbama, što su ih izazivale velike hereze pogledom na Presveto Trojstvo i Kristovu osobu. Glavnu ulogu u tim borbama imale su teološke škole, nazvane po Aleksandriji i Antiohiji. Svaka je od njih imala svoj smjer. Prva ima svoje početke još u II. vijeku u samoj Aleksandriji te je radi grčke filozofije, koja je baš ondje za razne svoje

⁴ Kirch, o. c., n 648.

⁵ Marković, Cezarizam i Bizantinstvo, Zagreb 1891, I. str. 120. sq Patrijarha Atik (406-425) već si utvrdi jurisdikciju u Trakiji, Pontu i Ariji! —

⁶ Ib., 155.

⁷ Ib., 156 s. Ali je ipak dekret g. 421. prešao u Codex Just.; cfr. Pichler o. c., 69.

⁸ Marković, o. c., 152 s; Pichler o. c. 68.

grane imala svoje zastupnike i učitelje, osobito voljela spekulativno istraživanje objavljenih istina, a u tumačenju sv. Pisma iz istog razloga znala se osobito služiti alegoričkom mističkom metodom. Druga je nastala na početku IV. vijeka te je njezina značajka, da pomoću hladnog logičkog umskog deduciranja vodi u potanje upoznavanje objavljenih vjerskih činjenica, dok je njezina metoda u tumačenju sv. Pisma bila verbalno, historičko, gramatičko, logičko razlaganje. U doba velikih vjerskih borbi pripadali su području prve škole sv. Atanazije, Didim Slijepi, Bazilije Veliki, Grgur Nazijanski, Ćiril Aleksandrijski, na zapadu Hilarije, Ambrozije, Augustin, muževi najveće učenosti i svetosti i najvećih zasluga za Crkvu.⁹ Području druge, antiohijske škole pripadali su sv. Lucijan, sv. Ćiril Jerusalemski, Eustahije Antiohijski, Diodor iz Tarza, Teodor iz Mopsuestije, Teodoret Cirski, sv. Ivan Zlatousti pa i Arije — početnik velike hereze, koja je po njemu dobila svoje ime; Macedonije, koji je nijekao božanstvo Duha Svetoga, te Nestorije, radi kojega bi sazvan sabor u Efezu, dok je Apolinarije, koji je Platonovu nauku krivo primijenio osobi Kristovoj, pripadao području prve škole.¹⁰

Iz područja antiohijske škole izašle su velike vjerske zablude radi samog smjera, koji je u tumačenju objavljenih tajna razumu davao odviše. Taj smjer nije morao da nužno vodi u zablude, kako već sam Ivan Zlatousti, koji je izašao iz nje, svojom svetošću svjedoči, ali pogibao je prijetila, i toj su pogibljivi doista podlegli Arije, Macedonije, Teodor, Nestorije i dr. Oni se mogu nazvati racionalistima onog doba, jer su htjeli rastumačiti i shvatiti ono — Presveto Trojstvo, Osobu Isusa Krista —, što se rastumačiti i shvatiti ne da. Na zapadu su zapali na početku V. vijeka iz istog razloga u velike zablude Pelagije i Celestije, koji su čisto racionalistički širili nauke o odnosu između Boga i čovjeka.

Unatoč velikim saobraćajnim poteškoćama neprestano se biskupi sakupljali u raznim gradovima na veće i manje sinode i sabore; hereze, njihovo pobijanje, i obrana proti njima, zauzimalo je gotovo sav njihov interes; bezbrojni spisi se izdavali s jedne strane protiv zabluda a s druge u njihovu obranu; sami biskupi zazivali su pomoć carevu sad u zaštitu hereza sad opet u zaštitu pravovjerja, i tako se carevi miješali u vjerske sporove i nastupali ili kao progonitelji zabluda i njihovih pristaša, ili kao njihovi zaštitnici. Na isti način je kod tih teoloških borbi učestvovao i narod, kako se to i prigodom efeskog sabora pokazuje. Od g. 381. do 400. držale se na raznim stranama 33 sinode, od g. 400. do 431. opet 35 zborova,¹¹ u kojima su se biskupi sakupljali ne iz jedne same provincije, nego od svuda. Danas tome nema ni traga. Takve prilike bjelodano pokazuju, kako su vjerske borbe držale u najvećoj napetosti episkopat, narod i civilne vlasti. Na saboru u Efezu g. 431. došli su u sukob pripadnici škole aleksandrijske s Ćirilom, i pripadnici škole antiohijske s Nestorijem i njegovim pristašama na čelu. Prvi su branili pravovjerje, drugi zabludu.

⁹ Kirsch, Kirchengeschichte, 1931, I., 529 ss; Bardenhewer, Geschichte der Altkirchlichen Literatur, 1912, III., 7 ss.

¹⁰ Kihn, Patrologie, 1908, II., 167.

¹¹ Hefele, Conciliengeschichte II.²

Ali u Efezu se pokazuje i borba između Aleksandrije i Carigrada o prevlast u Crkvi na istoku. Sve do osnutka Konstaninopola g. 330., a i kasnije, zauzimali su biskupi u Aleksandriji prema šestom kanonu nicejskog sabora g. 325. prvo mjesto iza Rima u sveopćoj Crkvi.¹² Ali netom se podigla carska prijestolnica na Bosporu, počeli su i njezini biskupi, do tada jednostavni biskupi malenog gradića Bizanta, da rade za svoju što veću ulogu među episkopatom na istoku. Carevi su ih u tome nastojanju podupirali, jer je bilo i njima do toga, da rezidencija njihovog biskupa ne bude podređena biskupima izvana. Osobito se to nastojanje očitovalo prigodom carigradskog sabora g. 381., kad je bio po želji Teodozija I. od nazočnih biskupa izabran kao predsjednik sabora. ne patrijarha aleksandrijski, kako je to moralo biti, i koji je bio prisutan, ili onaj iz Atihije ili metropolita iz Herakleje, kome je bio carigradski biskup podređen, nego Nestorije, biskup carigradski. Pod njegovim predsjedanjem prihvatio se već spomenuti treći kanon, i tako se dogodilo, da je udvornost većine nazočnih biskupa prema carevim željama mimoišla stare crkvene zakone i tradicije te dužne i utemeljene obzire, koje Crkva drukčije uvijek štuje.¹³ Dakako da aleksandrijski patrijarhe sa svojom slavnom prošlošću nijesu bili voljni dopustiti, da budu zapostavljeni i poniženi, te je radi toga nastalo veliko suprotstvo između Aleksandrije i Carigrada. Sam sv. Ivan Zlatousti, patrijarha carigradski (387-407), bio je barem djelomično žrtva tog takmičenja, kad je intrigama aleksandrijskog patrijarhe Teofila (385-412) uspjelo, da bude proganjen i pače maknut sa svoje stolice.¹⁴ U Efezu izbija ponovno sukob između Aleksandrije i Carigrada, u kojem Aleksandrija ponovno pobjeđuje, ali dakako ne u borbi o prestiž, kako je to Nestorije htio, nego u borbi za interese sveopće Crkve.

Nestorije je izašao iz antiohijske škole, gdje je svoju teološku nabrazbu primio od učitelja Teodora. G. 392. postao je Teodor biskupom Mopsuestije u Ciliciji te se po tome mjestu i nazivlje. Bio je vrlo darovit pisac, uživao je opći ugled, pa su ga, dok je živio, i muževi kao sv. Bazilije, sv. Grgur Nazijanski, sv. Ivan Zlatousti itd. visoko štivali. Umro je g. 428., iste godine, kad je Nestorije bio posvećen za biskupa u Carigradu. Teodor je među ostalim u brojnim spisima pobijao zablude arijanstva i apolinarstva. Prvi je učinio od Sina Božjega stvorenje Očevo te je prema tome nijekao božanstvo Kristovo. Teodor je doduše isticao, da je Sin (Logos) Bog kao i Otac, ali je proti apolinarizmu dokazivao, da je Krist nesamo čovjek kao svaki od nas, nego da je i prava ljudska osoba, kao što je to svaki od nas. Apolinarizam je naime gledao u Kristu jedno jedinstveno biće, u kojem zauzimalje Bog mjesto duše u čovjeku, te je time nijekao pravu ljudsku narav u Kristu. Naprotiv je Teodor u Kristu proveo posvemašnji dualizam, učeći da su u nje-

¹² Kirch, *Enchiridion* o. c., n 406.

¹³ Hergenröther, *Photius*, I., 25 ss, 53 ss.

¹⁴ Bardenhewer, o. c., III., 325 ss.

mu dvije osobe, božanska i ljudska, koje su samo moralna cjelina. Prema Teodoru Sin Božji u ljudskoj osobi Krista samo prebiva. Marija je rođena samo čovjeka Krista, u kojem se kao u hramu nalazio Sin Božji; ona dakle nije i ne može biti Majka Sina Božjega, nego samo majka Kristova.

U toj je nauci odgojen i Nestorije i nesmetano ju je tumačio, dok je u Antiohiji djelovao kao propovjednik.¹⁵ Bio je Nestorije gotovo fanatičan protivnik vjerskih zabluda, ali je radi svoje nerazborite gorljivosti nemilosrdno progonio nesamo osobe, koje su uistinu ispovijedale ovu ili onu herezu, nego je bezobzirno navaljivao i na one, koji su radi još neustaljene terminologije sa svojim izrazima uzbuđivali sumnju, da nijesu korektni u vjeri.¹⁶ Nije dakle nikakvo čudo, da je kod ovakva Nestorijeva temperamenta prije ili kasnije moralo doći do sukoba to više, jer je bio Nestorije radi svoje rječitosti veoma tašt, pa nije držao do nazora starih uvaženih učitelja i pisaca, nego je držao, da on sam nadilazi sve ostale, da sam sv. Pismo najbolje razumije i da je tajnu Kristovu spoznao.¹⁷ Dakako da nije bio više nikakav velik misterij držati, da je Krist jedno biće, kad je Nestoriju ono »jedno« značilo samo jedinstvenu pojavu prema vani, prema sjetilnom opažanju, dok su ono »jedno« zapravo sačinjavale dvije osobe.¹⁸ Lako je Nestorije sebi svojim racionalizmom znao obrazložiti najdublje tajne, ali je baš radi toga zapao u najveće zablude.

Papin Primat i Efeski Sabor.

Nesjedinjeni grčkoistočnjaci rado dopuštaju, da je rimski biskup od vjkada uživao primat, ali samo primat honoris, koji se doduše odlikuje raznim većim ili manjim počasnim naslovima i precedencijama, ali je značajka primata honoris, da je odnosni biskup kao njegov nosilac samo primus inter pares, bez ikakve jurisdikcije da može izvan svoje biskupije uspješno pred Bogom i Crkvom izdavati naredjenja u vjeri i disciplini te drugim biskupima zapovijedati i s njima disponirati.

Ali efeski sabor pruža vidljive činjenice, iz kojih nepobitno izlazi, da je nesamo zapad nego i sav istok rimskome biskupu priznavao najvišu jurisdikcijsku vlast u Crkvi te da je rimski biskup i sam od svoje strane svijesno vršio najvišu jurisdikciju i na istoku.¹⁹

Ponajprije gledamo, kako Rim u našem slučaju inicijativno zahvaća u čitavu stvar, netom je za nju doznao.

Nestorije se glavom poskrbio, da se njegove homilije u pripisima posvuda rašire, više puta anonimno, ali uvijek s odnos-

¹⁵ Eberle, Die Mariologie des hl. Cyrillus v. Alexandrien, 1921, 47.

¹⁶ Bardenhewer, o. c., IV., 75.

¹⁷ Migne, P. L. 50, 51-52: Ćiril Aleksandrijski u pismu papi Celestinu I.

¹⁸ Eberle, o. c., 26-33.

¹⁹ Unatoč mnogom traženju rasprave: Jugie, La Primauté romaine au concile d' Ephèse, što je izašla u Echos d' Orient, t. XIV., 1911, p. 136-146 nijesam je mogao naći te mi nije bila pri ruci.

nim zabludama, te su došle i u Rim.⁵⁷ U Rim poviše posla svoje izvješće Euzebiju iz Cariograda. U Rim je pisao Celestinu mnogo pisama o tome sam Nestorije.⁵⁸ On je papu molio, neka ga pouči, što mu treba učiniti radi nekih zapadnih biskupa,⁵⁹ koji su pribjegli u Carigrad (bili su naime kao tvrdokorni pelagijevci iz svojih mjesta protjerani, a Nestorije hini, kao da mu je nepoznato, da je bilo pelagijevstvo već g. 418. osuđeno), te ujedno upotrebljava zgodu, da papi tumači svoje stanovište pogledom na Krista i Bogorodicu s namjerom, da ga predobije za svoje nazore.

Iz pisma se jasno razabire, da je Nestorije htio iznuditi jednu izjavu od Celestina, t. j. izjavu i odredbu u stvari onih biskupa, da li su pravedno skinuti sa svojih mjesta ili ne. Nestorije se dakle obraća na Celestina s uvjerenjem, da ima samo on pravu vrhovnu jurisdikciju i povodi se u tome za primjerom svog predšasnika Ivana Hrizostoma, koji je apelirao na Inocencija I., kad su ga g. 404. nepravedno svrgnuli s patrijarške stolice u Carigradu. Inocencije I. je tada kao vrhovni zakonodavac proglasio odnosnu odluku nevaljalom i pozvao Hrizostomova protivnika Teofila preda se u Rim.⁶⁰

Rim je Nestorijevu nauku svestrano proučavao. Tadašnji arhidakon i kasniji papa Leo Veliki pozvao je znamenitog Ivana Kasijana u Galiji, da napiše proti novoj herezi u Carigradu obrambenu raspravu, što je Kasijan i učinio te napisao 7 knjiga »De incarnatione Domini contra Nestorium«. Spis je bio gotov još prije sinode, koja se na poziv pape održala u Rimu u prvoj polovici augusta g. 430.⁶¹ Tako su došli na zapadu i u Rimu do potpunog većeg znanstvenog djela o spornom predmetu, što ga napisao stručnjak na latinskom jeziku, jer se u Rimu tada malo znalo grčki; sam Celestin piše Nestoriju, da ne pozna grčkog jezika, pa je trebalo njegova pisma najprije prevesti na latinski, radi česa se i s odgovorom zakasnilo.⁶² Ali pored toga zatražio je papa izvješće i od Ćirila u Aleksandriji.⁶³ Ćiril je papu o čitavom pitanju opširno i potanko izvijestio i dostavio mu u originalu i u latinskom prijevodu sve spise, što ih je on glavom u istoj stvari već izdao (pisma monasima, homilije, pisma Nestoriju itd.), a osim toga i odnosne homilije samoga Nestorija.

⁵⁷ Mansi IV., 883 ss.

⁵⁸ »*Saepe scripsi beatitudini tuae . . . « veli Nestorije; cfr Migne, P. L. 50, 442.*

⁵⁹ »*Dignetur igitur amatissima Dei anima tua informare nos . . . « «Doceri autem volumus, quam de his sententiam teneamus» — piše Nestorije Celestinu papi; cfr Migne, P. L. 50, 442 s.*

⁶⁰ cfr. Niccolo Card. Marini: *Il primato di S. Pietro e de' suoi successori in San Giovanni Crisostomo*, Roma 1919. Pismo sa prizivom str. 310 ss.

⁶¹ Bardenhewer o. c. IV., 562 s; Migne, P. L. 50, 9-272.

⁶² Migne, P. L. 50, 470 ss.

⁶³ Hefele, o. c., 158.

Značajne su riječi, što ih je Ćiril među ostalim papi pisao: »Starije običaju Crkvama, da se o takvim stvarima (naime o pogiblima, koje vjeri prijete) svetost tvoja izvješćuje . . .«,⁶¹ a prema koncu moli papu: »Izvoli dakle propisati nam ono, što misliš u toj stvari, da nam bude jasno, da li smijemo s njime općiti ili da mu otvoreno javimo, da ne smije nitko općiti s njime, pošto drži i propovijeda ovakovu zabludu.«⁶² Jasno je iz ovih riječi, da gleda Ćiril u Celestinu poglavara s vrhovnom jurisdikcijom u vaskolikoj Crkvi!

Tako je došlo do sinode u augustu 430., u kojoj je na temelju proučenih akata i činjenica papa Celestin proglasio Nestorija heretikom⁶³ te mu ujedno zaprijetio sa skinućem, ako ne bi svojih zabluda u roku od deset dana nakon primitka presude opozvao.

Zar nije ovaj nastup Celestinov čin jurisdikcije u stvari vjere, jer zapovijeda, što mora Nestorije kao zabludu zabaciti, a što kao istinu prihvatiti; čin jurisdikcije u stvari discipline, jer mu prijeti sa skinućem, ako ne bude poslušan, i on postupa tako s patrijarhom u Carigradu, kome je Teodozije posebnim zakonom osigurao u svemu jednaku čast s biskupom u Rimu?

Kao nosilac vrhovne jurisdikcije nastupa Celestin i naprijed.

Za ovršenje svoje osude nad Nestorijem imenuje Papa svojim legatom Ćirila Aleksandrijskoga, te mu u tu svrhu daje velika ovlaštenja.⁶⁴ S velikim auktoritetom piše Ćirilu:

»Ako se Nestorije popravi,« neka se nada oproštenju; »ako ostane tvrdokoran, neka se rana izreže, jer škodi nesamo jednom udu, nego čitavom tijelu Crkve«, »svi, što se njegovoj nauci protive te su bili radi toga od njega izopćeni, oni su bili te jesu i danas u jedinstvu s nama.«⁶⁵ »Na temelju pak oblasti, što je s Našom Stolicom združena i kao naš zamjenik izvršit ćeš tačno i pomno ovu osudu: On mora u roku od deset dana, pošto dozna za našu odluku, svoje zablude pismenom vjeroispovijesti zabaciti te izjaviti, da ispovijeda gledom na rođenje Kristovo onu istu vjeru, koju ispovijeda rimska Crkva, Crkva Tvoje Svetosti te uopće svi ostali vjernici; ako ne bi toga učinio, onda je dužnost Tvoje Svetosti, da priskočiš onoj Crkvi (u Carigradu) u pomoć, a on neka se od našega tijela na svaki način i posve odstrani.«⁶⁶

⁶¹ »Vetus Ecclesiarum consuetudo suadet, ut ejusmodi res sanctitati tuae communicentur«; cfr. Migne, P. L. 50, 448, Ep. VIII., n 1. — Zar se nije i Nestorije sam u snazi istog starog običaja obratio na biskupa u Rimu?

⁶² Migne, ib., n 7.

⁶³ Papa piše Nestoriju nakon sinode u Rimu, da je on — Nestorije — sam sebe osudio: »U svojim si listovima osudu stvorio ne o našoj vjeri, nego o sebi, pošto hoćeš drugačije govoriti o Riječi Božjoj, nego što vjera uči«; cfr Migne, P. L., 50 470 ss n 2.

⁶⁴ Migne, P. L. 50, 485 ss: pismo papino svećenstvu i narodu u Carigradu: papa veli n 8: »vicem nostram Cyrillo delegavimus.«

⁶⁵ Ib., n 7 (na kraju); ili cfr. pismo pape Ćirilu ib. 459 ss, n 3.

⁶⁶ Ib., iz pisma pape Ćirilu n 4.

O svome ovlaštenju i o punomoći, što je Ćirilu bila podijeljena, izvješćuje papa auktoritativno Carigrad, Nestorija napose, te glavne metropolitane na istoku u Antiohiji, Jeruzalemu, Solunu i Filipima.

Svi su papinu osudu uzeli na znanje i ravnjanje. Pače Ivan, patrijarha antiohijski, piše Nestoriju prijateljsko pismo, u kojem ga pozivlje, neka se papi pokori te neka prihvati Theotokos, budući da su ovu riječ mnogi i znameniti Oci upotrebljavali, te se nije nitko našao, koji bi im bio radi toga što god prigovorio. Dakle Antiohija nesamo da papi ni najmanje ne osporava vlasti, kojom nastupa protiv Nestorija, ona ga pače podupire i Nestorija pozivlje, da popusti i da bude Celestinu poslušan!

U smislu svoje punomoći nastupi Ćiril proti Nestoriju prema kraju g. 430., kad mu posla papino pismo aleksandrijske sinode. Ali međutim car je Teodozije već sazvaio crkveni sabor u Efezu za Duhove u godini 431.⁷⁰

Da se sabor sazove, zahtijevao je od cara i Ćiril, valjda baš u smislu svoje punomoći, te je iz toga razloga tako kasno Nestoriju dao dostaviti papino pismo.⁷¹

Budući da Nestorije ni tokom onih deset dana ni nakon njih nije svojih zabluda opozvao, piša Ćiril u Rim za upute, da li se smije Nestoriju dopustiti, da dođe i on na sabor.

Dne 7. maja 431. odgovori mu Celestin, da je Nestoriju slobodno doći na sabor, jer je Božja volja, da se svi ljudi spasu i dođu u poznanje istine (1 Tim 2, 4). Ćirilu pak neka bude dužnost, da u zajednici s vijećem braće nastale smutnje u Crkvi potlači.⁷²

Caru pak javlja papa u pismu dana 15. maja 430., da šalje na sabor biskupe Arkadija i Projekta te presbitera Filipa i ujedno ga moli, da ne prepusti mjesta novotarijama niti da dopusti, te se narušuje mir u Crkvi.

Papa dakle šalje na sabor u Efez svoje legate, koji imaju posebnu misiju i koji dobivaju od pape dne 8. maja 431. u tu svrhu posebne poruke: »Držite se u svemu našega brata i su-biskupa Ćirila i vršite ono, što bude odlučio on. Naređujem Vam, da morate čuvati auktoritet Apostolske Stolice, te se radi toga ravnajte prema uputama, što ste ih primili, naime: ako se pojave razna mišljenja, Vaša je dužnost, da sudite o njima, a nikako da u debati učestvujete.«⁷³

Ovako može govoriti samo onaj, koji je svijestan, da ima vrhovnu jurisdikciju on sam, i da je ostali priznavaju.

Tko je saboru u Efezu predsjedao?

Predsjedali su u ime pape Celestina Ćiril i papinski legati.

⁷⁰ Mansi IV., 1061 ss.

⁷¹ cfr. primjedbu ⁶⁸; Kirsch o. c., 551 toga ne opaža, premda je to vrlo važna okolnost.

⁷² Migne, P. L., 50, 501; pismo papino Ćirilu n 2.

⁷³ Ib., Papin Commonitorium za legate, p. 503.

Nekoji misle, da je predsjedao sam Ćiril.⁷⁴ Ali da su i papinski legati odlučno utjecali na tečaj sabora, jasno slijedi iz druge i treće sjednice; da su bili oni zajedno s Ćirilom zamjenici papini na saboru te radi toga i predsjednici, izričito svjedoči carigradski patrijarha Mennas u vjeroispovijesti, što ju je predao papi Vigiliju g. 552. u ime svoje te u ime nekih drugih grčkih biskupa. Tu spominje među ostalim i efeski sabor te veli da »mu je predsjedao presveti Celestin papa Starijega Rima po svojim izaslanicima i zamjenicima, naime po presvetom Ćirilu, biskupu grada Aleksandrije, i po biskupima Arkadiju i Projektu i po presbiteru Filipu«.⁷⁵

Ćiril je imao kao mandatar pape Celestina naređenje da ovrši njegovu osudu nad Nestorijem; radi toga ga zovu i sami saborni spisi »zamjenikom rimskoga biskupa«⁷⁶ a ostala su trojica nastupili i radili u snazi posebnih zadataka, što su ih bili primili kao papinski legati. Sabor otvori 22. juna Ćiril Aleksandrijski; čitava je prva sjednica služila jedino svrsi, da se osuda Celestinova nad Nestorijem definitivno provede, što se i učinilo.

Ali je vrlo zanimljivo, što se dogodilo na drugoj sjednici 10. jula, u kojoj nastupaju papinski legati, koji su međutim stigli u Efez. Prvo, što se na njoj izvelo, bilo je čitanje papina pisma saboru. Jasno i svjesno ističe Celestin: »Prema skrbi, što nas napunjuje, šaljemo svetu braću i naše sasvećenike, biskupe Arkadija i Projekta i našega presbitera Filipa, muževe koji jednako misle s nama te su vrijedni svakog pouzdanja, da raspravama prisustvuju te ono ovrše, što smo mi već prije naredili. Ne sumnjamo, da će na to vaša svetost pristati, jer se stvar doista u interesu obrane sveopće Crkve naredila.«⁷⁷

Papino pismo, koje sabor vrlo lijepo pozivlje, da ne trpi zabluda o Kristovoj osobi te da se pobrine za očuvanje prave vjere i mira u Crkvi, svi su prisutni biskupi oduševljeno aklamirali i povladivali: »Da, ovo je pravi sud! Hvala novome Pavlu Celestinu, novome Pavlu Ćirilu! Hvala Celestinu, čuvaru vjere!«

Papin legat Projekt upozori nato prisutne biskupe, da u smislu papina pisma prihvate papinu osudu. Budući da bi se iz tog poziva dalo zaključivati, da se po svoj prilici na prvoj sjednici nije prema papinoj uputi postupalo, i da sabor nije imao dužnosti, da zablude Nestorijeve istom dokaže i Nestorija kao heretika osudi, nego bi tek bila njegova dužnost, da se jednostavno priključi onome, što je već Celestin učinio, izjavi nadbiskup Firmus iz Cezareje u Kapadociji, da su se oni ravnali prema naređenjima,

⁷⁴ V. por. Kirsch o. c., 552.

⁷⁵ Cfr. vjeroispovijest patrijarhe Menne u »Constitutum Vigiliæ Papæ« od 14. maja g. 553, Mansi IX., 61 ss — gornji navod 62; Jelenić, Povijest Hristove Crkve II., Zagreb 1924, 53; Marković o. c., 398.

⁷⁶ Mansi IV., 1124; cfr. Mourret, Les Pères de l' Eglise, Paris 1925, 450.

⁷⁷ Migne, P. L. 50, 512 A.

što ih je Apostolska Stolica izdala te su prema njezinu propisu Nestorija i osudili. Radi te okolnosti prezbiter Filip saboru zahvali: »Jer se sveti udovi sjedinili sa svetom glavom dobro znajući, da je Petar glava vaskolike vjere i svih kolikih apostola.« A na njegovu molbu predao je sabor papinim legatima akte prve sjednice, da ih prouče i potvrde.⁷⁸

Čitava druga sjednica stoji pod dojmom papinih legata te sabor čini ono, što oni zahtijevaju! Isto se opaža na trećoj sjednici dne 11. jula.

Papinski legati potvrđuju, da su akte pročitali, te zahtijevaju, da se svi akti prve sjednice, kojoj oni nijesu prisustvovali, ali bi joj u smislu papina pisma bili morali prisustvovati, ponovno pročitaju, da mogu i oni izreći svoj sud. Nakon svršenog čitanja izreče prezbiter Filip značajne riječi: »Nitko ne sumnja, pače svim je vjekovima poznato, da je sveti i preblazeni Petar pročelnik i glava Apostola, stup vjere i temelj katoličke Crkve primio od Gospodina našega Isusa Krista, Spasitelja ljudskog roda i Otkupitelja ključeve kraljevstva te da mu je predana vlast grijeha opraštati i zadržavati; on do danas i vazda u svojim nasljednicima živi i sudi. Njegov dakle zakoniti nasljednik i zamjenik sveti i preblazeni papa naš Celestin biskup, kojega mi ovdje zastupamo, poslao je nas na ovaj sveti sabor te izjavljujem, da je pravovaljana osuda, što se u ime svih Crkava proti njemu (Nestoriju) izrekla. Stoga neka Nestorije znade, da je iz svećeničke zajednice katoličke Crkve izopćen!«⁷⁹

Na isti način potvrđuju osudu i ostala dva legata. Ćiril pak zamoli papinske legate, pošto su izvršili naređenje Celestinovo te potvrdili osudu sabora, da i same saborske akte svojim potpisima potvrde, što legati i učiniše.

Vrhovna jurisdikcija rimskoga biskupa pokazuje se dakle u punom svijetlu; Celestin ima na saboru odlučnu riječ; on sudi u stvarima vjere, i njegovu odluku prihvaćaju i biskupi na istoku; on sudi jednoga od prvih patrijarha na istoku, on ga osudi, on ga liši biskupske časti, on ga iz Crkve izopćuje, a istok to prihvaća. Prihvaćaju biskupi, prihvaća car Teodozije, te se na mjesto Nestorijevo prema papinom naređenju bira pod vodstvom papinskog legata Filipa nov patrijarha Maksimilijan. Saborske odluke nemaju pravne snage, dok nijesu potvrđene od papinskih legata, koji nijesu došli na sabor da debatiraju, nego da sude i potvrđuju. Episkopat na istoku slavi rimskoga biskupa kao čuvara vjere, te se na Saboru izričito ističe, da sv. Petar živi u svojim nasljednicima, rimskim biskupima.

To sve bjelodano dokazuje jurisdikcijski primat rimskoga biskupa i na istoku te vjeru, koju istok u taj primat ispoljava, a ujedno iznosi i razloge, zašto ima rimski biskup vrhovnu jurisdikciju u Crkvi.

⁷⁸ Mansi IV., 1290.

⁷⁹ Ib., 1295 ss.

Nije dakle istina, ako se tvrdi, da je istočna crkva rimska potraživanja jurisdikcijskog primata uvijek odbijala, kao što to dokazuje osobito istorija vasiljenskih sabora te »da su dokazi, što ih rimski bogoslovi i istoričari navode, da je i istok priznavao opći univerzalni jurisdikcijski primat rimskog episkopata, u najboljem slučaju dokazi, da je Istok papnegirički priznavao rimski počasni primat.«⁸⁹

Za sabora u Efezu skupio se doduše ondje i protivusabor od 30-40 biskupa pod vodstvom Ivana Antiohijskog. Ali i Ivan i njegovi drugovi biskupi prihvatili su konačno one iste odluke, što ih je papa izdao, dotično po svojim legatima potvrdio. Samo mali broj od nekih 15 biskupa toga nije htio učiniti, ali su oni bili od čitave Crkve nesamo na zapadu, nego i na istoku, a tako i od civilne vlasti proglašeni hereticima i lišeni svojega biskupskog dostojanstva, posve u smislu papinih odluka.

*

Nesjedinjeni grčkoistočnjaci imaju i danas velike predrasude proti vrhovnoj jurisdikciji rimskog biskupa. Njima je ta jurisdikcija pravo strašilo u prvom redu, kako je poznato, radi toga, jer su po svojem odgoju uvjereni, da uključuje autokratstvo, samovolju, despotizam, nasilje nad savješću, što se sve protivi ljubavi, bratstvu, jednakosti, koje bi morale pojedine kršćanske zajednice vezati u jednu cijelost.

Mi u vrhovnoj jurisdikciji rimskoga biskupa ne gledamo ni autokratstva ni samovolje ni despotizma ni nasilja nad savješću. Sve to iz njegove jurisdikcije isključujemo, jer vrhovna jurisdikcija rimskoga biskupa jest prema našem shvaćanju vlast dobroga oca u obitelji. Ta vlast je dakako u obitelji vrhovna, ali ujedno i očinska, koja u tome svojstvu ne može da bude despotska, autokratska i samovoljna. I ova strana jurisdikcijske vlasti rimskoga biskupa prelijepo je dokumentirana prigodom efeskog sabora. A to bi trebalo danas napose isticati, što se gotovo redovito zaboravlja.

Rimski biskup kao poglavar jedine Kristove Crkve nije samo čuvar stege u Crkvi, nego i čuvar vjere. To zadnje je i naš efeski sabor u Celestinu posebice istaknuo, jer biti čuvarom vjere od presudne je važnosti u Crkvi. Čuvara vjere gledamo u papi neprestano i danas. U tome svojstvu papa kao zamjenik Isusa Krista, same vječne i nepromjenljive Istine i Boga našega, ne može da prema zabludama ni u kom slučaju podnosi popuštanje, kompromis, toleranciju. Isto važi i za stegu u Crkvi, ukoliko se odnosi na zapovijedi Božje, bitni ustroj Crkve te na sve ono, što sačinjava dio vjere i morala.

Ali prema osobama, prema članovima u obitelji i ljudima izvan nje, on jest i hoće da bude samo otac i dobar pastir po primjeru Isusa

⁸⁹ Popović-Stojkov, Opća Crkvena Istorija, Sremski Karlovci 1912. I. 517

Krista, koji je tako često i divno riječju i činom u sebi ocrtao upravo oca i dobra pastira.

Eto i Celestin tek nakon temeljitog proučavanja definitivno osudi kobnu zabludu u vjeri, koju je Nestorije počeo širiti, ali ne osudi definitivno samog Nestorija. Nestoriju daje vremena, da stvar ozbiljno promisli. Prode više mjeseci, prije nego primi odnosni papin poziv; Nestoriju piše njegov prijatelj, koji i sam s papom njegovu nauku osuđuje, te ga pozivlje, da zablude opozove; Ciril čeka s formalnim izopćenjem, premda je već davno prošlo onih deset dana; papa ne urgira izopćenje nego pristaje, da se Nestorije pripusti na sabor. Sabor pozivlje u najčasnijoj formi tri puta Nestorija, da dođe na sjednicu. Ali nije htio i nije htio — i bio je iz Crkve izopćen!

Tko bi mogao na očigled ove divne strpljivosti i obzirnosti još kazati, da je papa prema Nestoriju despotski ili samovoljno postupao? Krasno se Celestin u tome pogledu izražuje u poslanici, što ju je 15. marta g. 432. upravio svećenstvu i narodu u Carigradu: »Postupali smo kao što postupa Onaj, koji ne će, da itko od najmanjih propade, ali je sva naša nastojanja odbio i radije je izabrao smrt. I kad je napokon zabacio i lijek, dopusti, da bude odsječen: Sam je nad sobom izrekao osudu Apostolske Stolice, kao da je istog mišljenja s nama, da bude naime odsječen on, koji nas je ožalošćivao te je htio evanđelje Kristovo izvrnuti. Sve smo poduzeli, da izliječimo nevoljnog čovjeka od njegove bolesti. Nije prouzročila naglost naše osude, da nam je postao carinikom ili neznabošcem (Mt. 18, 17). Znađemo, što zahtijeva Pismo, kako i koliko puta treba opomenuti one, koji teže onamo. te se ovo u našem slučaju već ispunilo. Ali treba još na ovo upozoriti: Brat je njega kao brata opomenuo, ali budući da je ostao tvrdokoran, došli su k njemu u istoj svrsi još ovaj i onaj, pače mnogi su govorili s njime i odvrćali ga, napokon ga je opomenula svakolika Crkva i mi glavom. Ništa se nije propustilo, ništa se kod njega nije učinilo, što se ne bi prije bilo dobro promislilo, dok ga stega starih naredaba nije osudila. Nijesmo mogli više čekati, »jer bi se inače pričinjalo, da prema Pismu s tatom trčimo i da saradujemo s onim, koji vjeru izdaje, to više jer postoji zapovijed, da iskopaš i baciš od sebe oko, koje te sablažnjuje (Mt. 5, 29).« Spominjući potom razbojnika na križu, koji je našao društvo s Bogom u raj, gorko izjavljuje: »Naoči ovakove suprotnosti moramo zbilja kliknuti i ujedno plakati: Zlo je veliko, da je biskup izgubio ono, što je razbojnik mogao naći! O nagrade za vjeru i nevjeru!«⁹¹

Budući da je Nestorije ostao nesamo u svojoj zabludi tvrdokoran te pače i nakon svoja skinuća u samostanskoj konfinaciji kod Antiohije svoje zablude i naprijed propovijedao i širio, bila je dužnost vrhovnog pastira, da pogibao ukloni. Radi toga se obraća dne 15. marta 432. kako na biskupe, što su bili na međutim već zaključenom saboru u Efezu, tako na samog

cara Teodozija, da se Nestorije od Antiohije udalji.⁸¹ I sam je Ivan Antiohijski, nekadašnji prijatelj Nestorijev, kod cara u istoj stvari posredovao. Tako je Nestorije bio još u g. 433. iz Antiohije uklonjen te osuđen na bivanje u pustinji.⁸²

Divnu je dakle papa prema Nestoriju pokazao strpljivost i obzirnost.

S istim oružjem papa djelova i prema biskupima, što su u Efezu bili prešli u opoziciju te su radi toga prouzročili toliku pometnju na istoku. U petoj sjednici dne 17. jula 431. sabor je 35 opozicijskih biskupa, među njima i patrijarhu antiohijskoga Ivana kaznio s izopćenjem i suspenzijom, a iz sedme se sjednice dne 31. jula izopćenje i suspenzija na sve strane razglasila. Ali je Celestin ovu saborsku odluku preinačio te odredio, da se Ivanu Antiohijskom ima ponovno pisati, da bi zablude Nestorijeve osudio: a i ostali biskupi ostali bi na svojim mjestima, kad bi osudili krivu vjeru i njegova početnika.⁸³

Istu očinsku blagost prema biskupima opozicije pokazuje nakon smrti Celestinove (26. julija 432.) njegov nasljednik Siksto III. Odmah javlja biskupima na istoku, da ne će praviti nikakvih pitanja s njima te ih pozivlje, da prihvate odluke efeskoga sabora, koje on ponovno odobrava.⁸⁴ Tako je uspjelo njemu i Ćirilu, koji je zazirao od svih rekriminacija, da je došlo do pomirenja i konačno do onog lijepog pisma, što ga je Ivan Antiohijski na početku g. 433. upravio svojoj »Presvetoj i Bogu premilnoj braći i susvećenicima Sikstu, Ćirilu i Maksimilijanu«, u kojem prihvaćaju on i ostali biskupi odluke efeskog sabora, osudu Nestorija i izbor patrijarhe Maksimilijana.

Pobijedile su odluke, što ih je stvorio rimski biskup; s njima je pobijedilo pravovjerje i stega u Crkvi. Ali su uz njih slavile svoju pobjedu i razboritost, blagost, strpljivost dobrog vrhovnog Oca i pastira.

U Krku, 22. juna 1931, na obljetnicu prve sjednice Sabora u Efezu 22. juna 431.

† Josip dr. Srebrnić,
biskup Krčki.

⁸¹ Migne, P. L., 50, 549 ss; navodi iz n 9, 13.

⁸² Migne, P. L. 50, 540 : n 5; 546 : n 4.

⁸³ Migne, P. L. 50, 607: n 2. i primjedba. Bardenhewer, o. c., IV., 75 je mišljenja, da je u Antiohiji ostao četiri godine, te da se ne zna za razloge, zašto je bio uklonjen odonuda. Papa Celestin te razloge izričito nabraja.

⁸⁴ Migne, P. L. 50, 543: n 8.